

TOPONÍMIA DELS POBLES VALENCIANS

MUTXAMEL

L'ALACANTÍ

AJUNTAMENT
DE MUTXAMEL

INSTITUT
CARTOGRÀFIC
VALENCIÀ

ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA
SECCIÓ D'ONOMÀSTICA

COORDINACIÓ I GESTIÓ
Unitat de Recursos Lingüísticotècnics

RECULL I TEXT
Josep Maria Baldaquí Escandell
Assumpció Brotons Boix

GRAFISME
Esperança Martínez Molina

© Acadèmia Valenciana de la Llengua

Col·lecció: Onomàstica
Sèrie: Toponímia dels Pobles Valencians
Mutxamel, 243

Editat per: Publicacions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua
Av. de la Constitució, 284
46019 València
Tel.: 963 874 023
Adreça electrònica: avl@gva.es

Amb la col·laboració de l'Ajuntament de Mutxamel

ISBN: 978-84-482-6633-2
Depòsit legal: V-3260-2021

Impressió: gràfiques **vimar**
Alqueria de Roges, 11 • Tel. 96 159 41 31 • Picanya • València

www.avl.gva.es

MUTXAMEL

El municipi de Mutxamel se situa en l'anomenada *plana valenciana del sud*, en la comarca de l'Alacantí. El terme municipal té 47,65 km², i limita al nord amb Alacant; al nord-est, amb el Campello; al sud-est, amb Sant Joan d'Alacant; al sud, amb Alacant, i a l'est i al sud-est, amb Sant Vicent del Raspeig. La part interior del terme, més elevada, se situa sobre terrenys cretacs (el Savinar, amb 470 metres; el Bec de l'Àguila, amb 478 metres), mentre que la part més pròxima al litoral està situada en terrenys plistocènics de glacis i al·luvionaments del riu Sec. Este riu, també anomenat *riu de Montnegre* o *Verd*, té un caràcter típicament mediterrani. Té un cabal de 0,354 m³ per segon i llargues sequeres causades no sols pel règim estival, sinó també per l'embassament d'aigua al pantà de Tibi, que s'usa per al reg. Esta circumstància justifica el canvi de nom pel de *riu Sec*.

No hi ha dades concretes sobre l'origen de la població, però sembla probable que els romans estigueren a Mutxamel, ja que la séquia Major apareix en alguns documents com a *séquia del Cònsul*. Un dels primers nuclis de població de Mutxamel és el Ravalet, barri ubicat al nord del nucli urbà; el traçat dels carrerons, que desemboquen en la plaça central, posa de manifest l'estada dels àrabs en este lloc.

A finals del segle XV, el rei Ferran el Catòlic va atorgar a Alacant el títol de Ciutat, que incloïa els llocs de Mutxamel i el Ravalet com a part del seu terme. El segle XVI va ser una centúria important per al desenvolupament de la localitat. L'any 1511 van començar les obres per a la construcció de l'església parroquial del Salvador, amb una magnífica torre de defensa, hui campanar, que era utilitzada pels veïns com a refugi durant les incursions que els pirates corsaris solien fer per l'horta alacantina. També en esta època es va adquirir la imatge de la patrona de Mutxamel, la Mare de Déu de Loreto. L'1 de març de 1545 i el 9 de setembre de 1597 es produïren els dos miracles més destacats atribuïts a la intercessió de la Mare de Déu, que són l'origen de les festes locals.

L'any 1580, el rei Felip II va atorgar a Mutxamel el rang d'universitat. És la primera vegada que el poble adquirix una certa independència administrativa d'Alacant. L'auge de la vila en esta època està lligat a la construcció del pantà de Tibi, obra pionera a Europa, i amb el disseny d'una completa i diversificada xarxa de preses menors (assuts) i séquies per al regadiu de l'horta. Complementen estes instal·lacions els molins fariners, repartits entre el llit del riu i la séquia Major.

La universitat de Mutxamel va obtindre el rang de vila reial per reial privilegi expedit el 26 d'octubre de 1628 del rei Felip IV; amb això va

adquirir el dret a vot en les Corts i la independència administrativa d'Alacant. Però els anys següents no van ser favorables per a l'horta alacantina. Plagues de llagosta, pesta negra i males collites van fer que el municipi no poguera pagar els deutes i que l'any 1653 haguera de sol·licitar concòrdia d'agregació a la ciutat d'Alacant, de la qual no es va independitzar fins a l'any 1743.

En esta època Mutxamel tenia uns dos mil habitants. Les terres de regadiu van augmentar i es va consolidar el nucli urbà, que durant anys havia anat conformant-se al voltant de l'antic camí real Alacant-Xixona-Xàtiva, que seguia sovint el recorregut de la séquia Major. D'esta via principal ixen carrerons transversals, normalment xicotets, com el carrer de la Mar, del Carme, de la Carnisseria, del Sol, de Sant Pasqual, etc., que comuniquen el nucli urbà amb el camp.

Durant el conflicte bèl·lic de la Guerra de la Independència va tindre lloc al terme de Mutxamel la batalla del Calvari (25 d'abril del 1812), en què les tropes franceses de Suchet van ser derrotades per les del general Roche, governador d'Alacant.

A mitjan centúria, nobles i burgesos francesos, italians i algun anglès s'hi van establir, atrets pel clima i per les possibilitats que oferien les terres de cultiu. Ells, junt amb els comerciants enriquits de la ciutat d'Alacant, van comprar les millors zones cultivables de l'horta i es van edificar belles cases palau que encara hui conserven el nom dels seus constructors: Marbeuf, Subiela, Peregrí, Belon, Moxica, Doménech, Colomina.

La vila va romandre urbanísticament estancada fins l'any 1928, quan el municipi es va expandir cap a l'est del nucli urbà. Estos nous solars van permetre obrir molts carrers antics cap a la gran artèria coneguda com *la Rambla*, on es va alçar el primer col·legi nacional mixt, una caserna per a la Guàrdia Civil i, l'any 1945, un nou Ajuntament.

Progressivament, l'economia es va diversificant i deixa de dependre en exclusiva de les labors agrícoles. Pels anys cinquanta s'hi establixen les primeres empreses hortofructícoles, que a poc a poc aniran guanyant espai a l'agricultura tradicional i cobrint l'horta d'hivernacles.

En l'actualitat Mutxamel és una població en auge, tant a nivell humà (25.352 habitants l'any 2019) com econòmic i comercial. El terme municipal ha vist proliferar les urbanitzacions. Al mateix temps, les bones comunicacions, el clima agradable, la proximitat al mar i a nuclis estratègics importants, com la ciutat d'Alacant, Elx, Benidorm, la Universitat, l'aeroport internacional de l'Altet, etc., fan d'esta vila un lloc idoni per a elegir-lo com a residència habitual o per a la instal·lació d'indústries o comerços.

Així mateix, el municipi es va dotant de servicis per al ciutadà de manera progressiva i constant; compta amb unes magnífiques instal·lacions poliesportives municipals, centre de salut, conservatori elemental de música, aeroclub, casal de la tercera edat, casa de la cultura, xarxa de biblioteques municipals, parc públic..., tota una sèrie de servicis, la majoria públics, destinats a fer del poble un lloc agradable i acollidor per a la convivència diària.

ELEMENTS FÍSICS

Orografia

Cova de la Marseta
Cova de Pambuena
Cotoveta
el Bec de l'Àguila
el Calvari
el Collado
el Savinar
Llometa de Benetia

Llometa de Sant Peret
Penyeta de Santa Bàrbera
Pla del Rocar
Serra de Bonalba
Serra del Boter
Serra Pelada
Serreta Borratxina
Serreta de Ferrandis

Hidrografia natural

Barranc d'Aigua Amarga
Barranc de Cabrafic
Barranc de Vallebrera
Barranc del Juncaret

Barranc del Vergeret
Barranc dels Cocons
Riu de Montnegre (o Riu Verd)

Hidrografia artificial

Assut de Mutxamel (o Vell)
Assut de Sant Joan (o Nou)
Assut del Campello
Bassa de Fuentes
Bassa de los Pedros
Bassa de Villena
Bassa del Boter
Bassa del Collado
Bassa del de Belon

Bassa del de Canonge
Bassa del del Mut
Bassa del Molí Foc
Bassa del Molí Nou
Bassa del Portell
el Gualeró
el Pantanet
Pantà de Bonny

Partides i paratges

Benaüt
Benessiu
Borratxina
Cotoveta
el Boter
el Cantalar
el Fondó
el Garrofer de la Por

el Molí d'Enmig
el Molí Nou
el Pla de Maneta
el Portell de la Mola
el Siscar
el Tossal Redó
el Volador
els Capellanets

els Plans
l'Alameda (o l'Albereda)
l'Almaina
l'Horta
la Baiona Alta
la Baiona Baixa
la Foia de Poveda
la Glòria
la Marseta
la Palmera

la Sabateta de la Mare de Déu
(o els Pinets)
la Venteta
la Vibra
la Volteta Ganga
Penya-serrada
Pomares
Racó del Cura
Sant Peret

Altres llocs d'interés

Camp de Golf
Camp de Tir de Colom
Cementeri
Club de Camp
Ermita de Montserrat
Ermita de Sant Antoni
Ermita de Sant Peret

Ermita de Santa Teresa
Ermita del Calvari
Fàbrica de Saura
Instal·lacions Esportives
Palau de Penya-serrada
Pista d'Aviació
Polígon Industrial Els Plans

PRESENCIA HUMANA

Poblament

Casa de Barrella
Casa de l'Horteta
Casa de la Baiona
Casa de la Blanca
Casa de la Negreta
Casa de la Torre
Casa de Montserrat
Casa del de Castillo
Casa del Forner
Casa del Manco Ripoll
Casa del Rei
Casa del Senyal
Casa Vella
el Conxell
el d'Hoyos

el de Belon
el de Blanco
el de Caballo
el de Canonge
el de Caro
el de Casaus
el de Colomina
el de Doménech
el de Faustí
el de Flora
el de Gamborino
el de Giner
el de l'Alger
el de Marbeuf
el de Moxica

el de Peregrí
el de Quessà
el de Riera
el de Riso
el de Romano
el de Sereix
el de Soqui
el de Subiela
el del Mut
el Ravalet
Finca de Don Salvador
Finca de Don Tomàs
Finca de Fuentes
Finca de l'Hort
Finca de Santa Anna
Finca del Plantio
Finca dels Pedros
Finca Sant Pere
Hort de Ferràs
l'Aljusser
l'Estacada
l'Eucaliptus
l'Obrera
la Costera
la Fàbrica

la Torreta
la Venteta
les Paulines
Molí de Montserrat
Molí Foc
Molí Nou
Molinet de Vent
Mutxamel
Sant Martí
Serveres
Urbanització Bonalba
Urbanització Casa Fus
Urbanització Cotoveta
Urbanització El de Ravel
Urbanització El Molí Nou
Urbanització El Portell
Urbanització Els Gira-sols
Urbanització Gialma
Urbanització L'Almaina
Urbanització L'Almaixada
Urbanització L'Horta
Urbanització La Vall del Sol
Urbanització Pla del Rocar
Urbanització Soquí i Costera

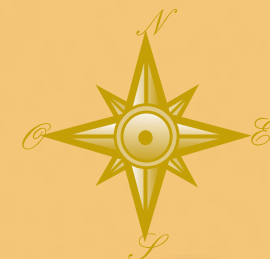
Vies de comunicació

Camí de Benaüt
Camí de Benetia
Camí de la Baiona Alta
Camí de la Baiona Baixa
Camí de la Sabateta
(o dels Pinets)
Camí de la Torreta
Camí de les Paulines
Camí del Collado
Camí del de Belon
Camí dels Cocons
Camí dels Plans

Carretera de Busot
Carretera de Montnegre
Carretera de Sant Joan
d'Alacant
Carretera de Sant Vicent
del Raspeig
Carretera de Xixona
Carretera del Portell
(o de la Vall del Sol)
Pont de Bonalba
Pont de Busot
Pont de Cinc Ullals

Elements físics

TERME D'ALACANT

Presència humana

